

Obranně-průmyslová spolupráce států V4 do roku 2016

Defence-Industrial Cooperation of V4 Countries up to 2016

Erik Jurásek

Abstrakt: Článek se zabývá analýzou a deskripcí obranně-průmyslové spolupráce zemí V4 od počátku devadesátých let 20. století do roku 2016. Cílem tohoto textu je prezentace poznatků týkajících se dosaženého stupně spolupráce na úrovni V4, přičemž kromě uskutečněné kooperace, z níž plynou reálné produkty, a politických aspektů, které představují určující mechanismus a rámec celého partnerství, je věnována pozornost také příčinám, které způsobily a do jisté míry stále určují současný stav. V závěru autor provádí hodnocení nejpalčivějších problematických bodů obranně-průmyslové spolupráce zemí V4 a také překážky hlubšího zapojení v rámci struktur EU, která by mohla sloužit jako vhodnější pole pro ukotvení regionálního partnerství v sektoru obranného průmyslu. Zároveň jsou nastíněny některé oblasti potenciální budoucí spolupráce visegrádských partnerů.

Abstract: Article deals with analysis and description of defence-industrial cooperation of V4 countries from the beginning of nineties of the 20th century up to 2016. The goal of this text is presentation of findings relating to achieved degree of cooperation, where besides realized cooperation (its outcomes are real products) and political aspects (as determining mechanism and framework of whole partnership) attention is also paid to the causes as a driving force of past and current state. In conclusion, author assesses the most problematic issues of defence-industrial cooperation of V4 countries and also obstacles of their deeper EU involvement, which can be used as a more suitable framework for anchoring regional partnership in sector of defence industry. Author also outlines areas of potential future cooperation of Visegrad partners.

Klíčová slova: Obranný průmysl; střední Evropa; V4; výzbroj.

KeyWords: Defence Industry; Central Europe; V4; Armaments.

ÚVOD

Vývoj, výroba a produkce zbraní je již historicky spjata s mezinárodním děním. Jeho radikální proměna mnohdy implikuje narůstající poptávku armád usilujících o to disponovat adekvátní technikou a zbraňovými systémy. Tyto zbrojní složky mohou být získány různými způsoby – nákupy ze zahraničí, domácí produkcí či určitou střední cestou mezi těmito dvěma alternativami. Nedílnou součástí tohoto procesu je tudíž obranný průmysl, jehož charakter, struktura, velikost i síla se liší stát od státu. V celé střední Evropě doznal za posledních přibližně pětadvacet let charakter zbrojního průmyslu radikálních změn, jež byly dány jednak rozpadem SSSR a Rady vzájemné hospodářské pomoci a také formováním nových státních celků orientujících se však směrem k principům demokracie, liberalismu a zásadám volného trhu.

Na počátku 90. let dochází k obměně mezinárodněpolitického prostředí, což vede k útlumu napětí a k obratu směrem k redukci výdajů na obranu. Obranný průmysl se tak v mnoha zemích bývalého východního bloku dostává do problematické, ne-li kritické situace plynoucí nejen z nedostatku odbytu na trhu, ale také z celkové restrukturalizace a konverze vycházející ze snahy adaptovat se na proměnu politického a ekonomického systému. Jeho další rozvoj v následujících letech vychází z událostí jak na národní úrovni, tak i na mezinárodní a globální. Celkový proces transformace však nelze označit jako krátkodobou záležitost, ale naopak jako dlouhodobý a kontinuální vývoj – od rozpuštění Varšavské smlouvy směrem k postupné orientaci na Západ ve formě členství v NATO a EU a plnění závazků z členství vyplývajících. Čtyři státy střední Evropy – ČR, Maďarsko, Polsko a Slovensko – však svou vzájemnou spolupráci již v počátcích celého transformačního procesu upevnilly ve formě vytvoření regionálního uskupení nesoucí název Visegrádská skupina, jehož cílem bylo z počátku prohloubení spolupráce směrem k integraci na Západ, potažmo do NATO a EU, a po splnění tohoto cíle zajištění další spolupráce a stability ve střední Evropě a okolí.

OBRANNĚ-PRŮMYSLOVÁ SPOLUPRÁCE STÁTŮ V4 DO ROKU 2016

Obranná spolupráce v širším rámci procházela v 90. letech 20. století značně nekontinuálním vývojem. Od vzniku V4 na základě *Deklarace o spolupráci České a Slovenské federativní republiky, Polské republiky a Maďarské republiky na cestě evropské integrace z února 1991 až do druhé poloviny 90. let* lze sledovat pouze limitovanou úroveň spolupráce. Obrat nastává zejména v kontextu přístupových snah trojice států (ČR, Polsko a Maďarsko) k NATO na základě summitu v Madridu v červnu 1997. Celý proces posléze vrcholí 12. března roku 1999 vstupem těchto tří zemí do struktur NATO. O bezmála 8 měsíců později je uskutečněno první oficiální setkání všech ministrů obrany (včetně

Slovenska).¹ V tomto období tedy dochází k nastartování prvních rozsáhlejších snah a iniciativ v rámci zbrojně-průmyslové spolupráce. Rýsují se tak první možnosti konkrétních projektů v rámci formátu V4 dány obzvláště společným dědictvím vojenské techniky sovětské provenience. Na základě nově se formujícího setkávání ředitelů pro vyzbrojování jsou diskutovány projekty společné modernizace vojenské techniky – modernizace tanků T-72 včetně vývoje munice, modernizace bitevních vrtulníků Mi-24 či společný vývoj 3D radaru.² Nejreálnější projekt – modernizace bitevních vrtulníků Mi-24 – nakonec skončil neúspěchem³ jednak díky opadnutí zájmu ze strany ČR, která v rámci deblokace dluhu Ruské federace získala 10 kusů bitevních vrtulníků Mi-35 (exportní verze Mi-24V modifikována pro potřeby AČR), jednak také z důvodu neochoty Ruska poskytnout všem členům V4 licenční práva nutné k provedení této modernizace.⁴ V případě ostatních projektů⁵ jakékoliv snahy ztroskotaly z důvodu neshod týkajících se dělby práce a podílu na zisku v rámci těchto zakázek.⁶

Nekoordinovanost v rámci akvizičních projektů se významným způsobem promítla i u dalších leteckých projektů. Příkladem je absence koordinace při pořizování vojenských transportních letounů CASA C-295M ze strany ČR a Polska, kdy česká strana objednala tyto stroje nedlouho po polské objednávce z roku 2006/2007.⁷ Stejným neúspěchem skončilo také pořizování nových bojových letounů, jež měly nahradit stroje sovětské výroby. I přesto, že k tomuto procesu docházelo v podobném období (2002–2005), byly nakonec zvoleny odlišné přístupy.

Polsko v roce 2002 oznámilo nákup 48 strojů F16 C/D Block 52+ od americké společnosti Lockheed Martin. Hlavní důvody tohoto nákupu je potřeba hledat na geopolitické úrovni, a to zejména v silné polské podpoře USA v boji proti terorismu.⁸ ČR přistoupila k desetiletému pronájmu 14 kusů Gripen Jas 39 C/D a koncem roku 2014 byla podepsána smlouva o dalším prodloužení pronájmu (do roku 2027).⁹ Stejnou cestou se vydalo také

1 VISEGRAD GROUP. *Visegrad Group Defence Cooperation* [online]. 2017 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/about/cooperation/visegrad-group-defence>.

2 ZETOCHA, Karel. Spolupráce Visegrádské čtyřky v oblasti vyzbrojování. *Mezinárodní politika* [online]. 2011, 3 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/spoluprace-visegradske-ctyrky-v-oblasti-vyzbrojovani>.

3 Tamtéž.

4 BOHÁČ, Pavel. 2006. Armáda má nové vrtulníky. In: *natoaktual.cz* [online]. 2006 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/armada-ma-nove-vrtulniky-0xj-na_zpravy.aspx?c=A060213_072729_na_cr_m02.

5 V případě modernizace tanků T-72 se každý stát vydal svým národním směrem (ČR – T72M4 CZ, Polsko – PT-91 Twardy).

6 RIEKER, Pernille and TERLIKOWSKI, Marcin. The Limits and Achievements of Regional Governance in Security: NORDEFCO and the V4. *PISM and NIIA Policy Paper*. 2015, no. 25, pp. 5.

7 Tamtéž.

8 DYČKA, Lukáš and MAREŠ, Miroslav. The Development and Future of Fighter Planes Acquisitions in Countries of the Visegrad Group. *Journal of Slavic Military Studies*. 2012, vol. 25, pp. 546.

9 SAAB. *The Czech Republic operates the Gripen for 10 years* [online]. 2015 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://saab.com/hu/region/saab-czech-republic/about-saab/news-and-press-releases/filtered-news-feed/the-czech-republic-operates-the-gripen-for-10-years/>.

Maďarsko, které podepsalo desetiletou smlouvu (2006–2016) na pronájem 14 kusů Gripen Jas 39 C/D. V roce 2012 byla podepsána smlouva o prodloužení pronájmu do roku 2026.¹⁰ Slovensko se naopak, z důvodů finančních škrťů, rozhodlo jít cestou modernizace stávající vzdušné flotily, kdy v roce 2004 byla uzavřena smlouva s ruským výrobcem RSK MiG Moskva, konkrétně na 12 MiGů 29 AS/UBS.¹¹ Velmi diskutovaný je momentální zájem Slovenska pořídit stejně jako ČR a Maďarsko také Gripeny, přičemž provoz MiGů by byl ukončen v roce 2019. Takový nákup by otevřel již po několik let zmiňovanou alternativu pro posílení regionální spolupráce mezi těmito třemi státy v oblasti tréninku, logistiky, údržby a výměny informací.

Dlužno dodat, že signifikantní roli, obzvláště v případě Polska a ČR, sehrály také offse-
tové nabídky ze strany výrobců, které jsou hodnoceny jako „extrémně štedré“.¹²

Spolupráce mezi státy V4 tak získává konkrétní obrysy spíše na bilaterální úrovni. Příkladem je možno zmínit slovensko-polskou spolupráci od roku 2000 na vývoji a výrobě munice pro polské dělostřelecké systémy ráže 155 mm Krab a Kryl. Polsko-slovenská spolupráce se promítla také v rámci projektu kolového obrněného vozidla Scipio, které lze charakterizovat jako polský obrněnec Rosomak (vyráběný na základě finské licence) disponující slovenskou střeleckou věží Turra 30. Slovenská vláda se však, s ohledem na upřednostnění nákupu menších vozidel, od jejich pořízení odklonila.¹³ Druhým slovensko-polským produktem je samohybná houfnice DIANA využívající polský **pásový podvozek UPG-NG** (Uniwersalne Podwozie Gąsienicowe Nowej Generacji).¹⁴

V roce 2014 byla zahájena česko-polská spolupráce, kdy Česká zbrojovka a.s. začala některé komponenty svých ručních palných zbraní vyrábět v Polsku ve společnosti Fabryka Broni „Łucznik”- Radom.¹⁵ V oblasti dělostřeleckých systémů a ráží většího kalibru lze uvést také česko-slovenskou spolupráci při modernizaci samohybné houfnice ráže 152 mm DANA-M1 CZ, při vývoji prachových náplní do munice ráže 155 mm, při konstrukci samohybné houfnice EVA či v rámci kolového obrněného vozidla Corsac.¹⁶ Česko-slovenská spolupráce se také uplatnila při nákupu lehkých obrněných vozidel Iveco LMV

10 DEFENSE-AEROSPACE.COM. *FMV Update Hungary Agreement* [online]. 2017 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.defense-aerospace.com/articles-view/release/3/181371/hungary-extends-gripen-lease-with-aircraft-upgrade.html>.

11 DYČKA, Lukáš and MAREŠ, Miroslav, 2012, pp. 541.

12 KISS, Yudit. *Arms Industry Transformation and Integration: The Choices of East Central Europe*. Solna: SIPRI, Oxford University Press, 2014. pp. 223.

13 WILK, Remigiusz. Slovakia backing out of Scipio 8x8 purchase. In: *IHS Jane's 360* [online]. 2016 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.janes.com/article/62665/slovakia-backing-out-of-scipio-8x8-purchase>.

14 GROHMANN, Jan. Slovenská samohybná houfnice DIANA. In: *Armádní noviny* [online]. 2015 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/slovenska-samohybna-houfnice-diana.html>.

15 LEMEŠANI, Tomáš. Česká zbrojovka zahájila výrobu v Polsku. V Brazílii nabere 60 lidí. In: *E15.cz* [online]. 2014 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/ceska-zbrojovka-zahajila-vyrobu-v-polsku-v-brazilii-nabere-60-lidi-1078389>.

16 GROZSKOWSKI, Jakub. 2015. *Modernization of the Czech and Slovak armed forces in the context of the changing security environment*. Prague: Visegrad Fund [online]. 2015 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: http://www.visegradexperts.eu/data/_uploaded/Finals/Jakub%20Groszkowski.pdf. ŽIAK, Jozef. Téma: Vojenský technický a skúšobný ústav Záhorie. *Obrana*, 2016, roč. XXIV, č. 10, s.11.

4x4. Jedním z nejdiskutovanějších projektů česko-slovenské provenience byl modernizační projekt bojových vozidel pěchoty BVP-2 s označením IFV Šakal, jenž měl sloužit jako levnější varianta při obměně strojů sovětské výroby. Od tohoto projektu bylo ze strany armád ČR a SR nakonec ustoupeno.¹⁷

Obranně-průmyslová spolupráce v rámci formátu V4 je tak znovu odstartována na počátku druhého desetiletí 21. století. Myšlenka společných akvizic se objevuje v *Joint Communiqué of the Ministers of Defence of the Visegrad Group* z roku 2012.¹⁸ V *Joint statement of the V4 ministers of defence* z června roku 2013 jsou posléze naznačeny oblasti možné zbrojní spolupráce: kolová a pásová platforma, střelivo, vybavení vojáka, prostředky proti improvizovaným výbušným zařízením či autonomní systémy a systémy C4ISR.¹⁹

V tomto ohledu je klíčový rok 2014, kdy dochází k podpisu dvou dokumentů strategického významu – *Long Term Vision of the Visegrad Countries on Deepening Their Defence Cooperation* a *Framework for an Enhanced Visegrad Defence Planning Cooperation*. V těchto dokumentech je jako jedna ze 3 primárních oblastí definována právě oblast obranného průmyslu, kdy musí být v rámci formátu V4 harmonizovány obranné kapacity, a to zejména v multinárodním rámci NATO (Smart Defence) a EU (Pooling & Sharing). Zbrojní akvizice by se, pokud je to možné, měly realizovat na čtyřstranném formátu, v opačném případě by měly být zváženy možnosti trilaterální a bilaterální. V rámci obranného průmyslu by mělo být také posouzeno formování konsorcií za účelem společné výroby a prodeje příslušných produktů.²⁰ Při plánování společných projektů však musí být v první řadě zhodnocena proveditelnost a přínosnost, a to v celém rámci V4, a také kompatibilita s NATO Defence Planning Process. Za obrannou spolupráci v širším kontextu má zodpovídat nově vytvořené řídicí těleso – Senior body (tvořeno státními tajemníky či jinými vysokými představiteli pro obrannou politiku).

Kromě toho dochází ke shodě na vytvoření Plánovací skupiny V4 (složena z odborníků na národní plánování a akvizice), jejímž cílem je zejména, na základě doporučení nejslibnějších projektů obranné spolupráce, zlepšit kooperaci mezi členskými státy v oblasti obranného plánování a také fungovat jako zastřešující těleso pro pracovní skupiny.²¹

Na tyto dokumenty posléze navazuje *Budapest Declaration of the Visegrad Group Heads of Government on the New Opening in V4 Defence Cooperation*, jež představuje již možnosti spolupráce v oblasti výzkumu, vývoje a produkce v rámci konkrétních

17 STRATÍLÍK, Ondřej. Obrana rozjela obchod desetiletí. *Lidové noviny*, 3. března 2016, s. 3.

18 VISEGRAD GROUP. *Joint Communiqué of the Ministers of Defence of the Visegrad Group* [online]. Litoměřice, 2012 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2012/joint-communique-of-the>.

19 VISEGRAD GROUP. *Joint statement of the V4 ministers of defence* [online]. Brussels, 2013 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/joint-statement-of-the>.

20 VISEGRAD GROUP. *Long Term Vision of the Visegrad Countries on Deepening their Defence Cooperation* [online]. Visegrad, 2014a [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/about/cooperation/defence>.

21 VISEGRAD GROUP. *Framework for Enhanced Visegrad Defence Planning Cooperation* [online]. Visegrad, 2014b [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/about/cooperation/defence>.

společných akvizičních projektů – společný vývoj a pořízení univerzální modulární pásové platformy nebo kolového obrněného vozidla.²² *Joint Communiqué of the Visegrad Group Ministers of Defence* z dubna roku 2015 byl představen za účelem dalšího zlepšení úrovně obranné spolupráce. Dokument souhlasí s přijetím Akčního plánu obranné spolupráce Visegrádské skupiny, jenž je charakterizován jako rámcový dokument obranné spolupráce a jeho aktualizace má probíhat s každou změnou předsednictví V4 tak, aby došlo k zachování jeho relevance. Posílení oblasti obranného průmyslu vychází, stejně jako v případě *Budapest Declaration*, z možnosti společného vývoje moderního pozemního bojového vozidla.²³

V praktické rovině je však situace mnohem komplikovanější. Důkazem je četnost projektů pocházející z dílny V4 jako celku. V tomto případě lze doposud mluvit pouze o jednom případě, na němž svůj podíl nesou 3 členové – ČR (společnost Explosia), Slovensko (ZVS Holding) a Polsko (ZM “Dezamet”). Projekt se týká moderní velkorázové munice pro polské samohybné houfnice Krab a je první zakázkou, které se účastní více jak dva členové V4.²⁴ Neúspěchem naopak skončil slibně se rozvíjející projekt společného pořízení nových mobilních 3D radarů kategorie MADR, jež mají nahradit zastaralé sovětské radary P-37. Tento projekt měl zahrnovat všechny čtyři zástupce, což by mu dodalo punc opravdu prvního zbrojního společného projektu formátu V4.

Členové V4 se však dokázali shodnout pouze na jednotné specifikaci systému, ovšem do pokročilejší fáze se již projekt nedostal, a bylo tak přistoupeno k realizaci nákupu na individuální bázi.²⁵

Neschopnost realizace zbrojních projektů na úrovni V4 má jak historické, tak i současné konotace. Z historického hlediska to byla zejména radikální obměna a útlum obranného průmyslu, která vycházela ze strategické proměny související s rozpadem SSSR. Státy nejenže přišly o odbytové trhy, ale potažmo jediným partnerem se stává vlastní armáda. V té době tak sdílení zbrojně-průmyslových kapacit s ostatními státy V4 bylo pro domácí zbrojovky krajně kontraproduktivní.²⁶ *V kombinaci se státním vlastnictvím (kdy však dochází k postupné privatizaci) na tuto situaci doplácela i armáda, jež musela spoléhat mnohdy na domácí průmysl (v kooperaci s větším partnerem ze Západu) a nemohla tak využít možnost otevřené soutěže, což by vedlo ke zvyšování konkurence a vytváření tlaku*

²² VISEGRAD GROUP. *Budapest Declaration of the Visegrad Group Heads of Government on the New Opening in V4 Defence Cooperation* [online]. Budapest, 2014c [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2014/budapest-declaration-of>.

²³ VISEGRAD GROUP. *Joint Communiqué of the Visegrad Group Ministers of Defence* [online]. Tomášov, 2015 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-communique-of-the>.

²⁴ OTTO, Pavel. V4 dokončila vůbec první zbrojní projekt, Explosia s ním chce prorazit dál. In: *E15.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/v4-dokoncila-vubec-prvni-zbrojni-projekt-explosia-s-nim-chce-prorazit-dal-1289602>.

²⁵ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Pořízení mobilních 3D radarů MADR* [online]. 2014 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/porizeni-mobilnich-3d-radaru-madr-102784/>.

²⁶ Podniky stejně jako státní aparát postrádaly zkušenosti s projekty na mezinárodní úrovni. Zdroj: ZETOCHA, Karel, 2011.

na snižování cen. Určitou finanční injekci představovaly offsetové programy ze strany západních výrobců ve snaze proniknout na trhy V4.²⁷ Významnou překážkou je také nestabilita výdajů na obranu (s výjimkou Polska), což v praxi znamená orientaci spíše na domácí problémy než na problémy nadnárodní.

Stejně tak současná percepce hrozeb je ze strany členů V4 vnímána odlišně. Zatímco Polsko vnímá jako hlavní hrozbu Rusko, ostatní státy přikládají větší význam hrozbám z jihu (migrace, terorismus). Podobný mechanismus je možné vysledovat i v investicích do obranných kapacit, kdy Polsko v rámci podpory obranného průmyslu nesleduje pouze rovinu ekonomickou, ale naopak, na rozdíl od ostatních členů, také rovinu strategickou (strategická rovina se začíná uplatňovat v ostatních státech až v posledních dvou až třech letech v souvislosti s konfliktem na Ukrajině).

Tento přístup se promítá do obranného průmyslu samotného, který v Polsku disponuje rozsáhlými kapacitami s vnitrostátní orientací, jehož cílem je disponovat autonomií v případě zhoršení bezpečnostní situace. Ostatní členové, jejichž obranné-průmyslové kapacity jsou o poznání nižší, se naopak ubírají exportním směrem s využitím technologií dvojího užití, přičemž důraz je kladen na členství ve spojeneckých organizacích. Tyto strukturální problémy blokují možnost rozsáhlejší rovnocenné kooperace, a to zejména v současné situaci vyznačující se postupnou obměnou zbraňových systémů a techniky z éry Varšavské smlouvy.²⁸ Rozevírají se tak pomyslné nůžky zejména mezi Polskem (početně mnohem větší armáda, robustnější obranný průmysl se zajištěnými státními investicemi) a ostatními členskými státy V4.

Kooperace na úrovni V4 tak disponuje užitečností v rámci odborných konzultací a koordinace, ovšem její pozice jako alternativy rozvoje obranného průmyslu se nejevila minimálně do roku 2014 příliš optimisticky. Politická úroveň sice byla ošetřena příslušnými dokumenty, nicméně na praktické úrovni se zdá, že stále přetrvávají naznačené neduhy bránící realizaci konkrétních společných projektů. V tomto případě se tak nabízí využití širšího rámce EU, zapojení členských států do projektů Evropské obranné agentury (EDA) disponující institucionální strukturou i know-how.

ZÁVĚR

Z textu je tedy zřejmé, že zbrojní spolupráce na úrovni V4 probíhá velmi omezeně, a to nejčastěji na úrovni bilaterální spolupráce mezi jednotlivými společnostmi. Ta disponuje prioritním postavením a zároveň se ukazuje jako nejefektivnější ve smyslu úspěšného

²⁷ ZETOCHA, Karel. *V4 countries and cooperation in defence industry*. Bratislava: Central European Policy Institute [online]. 2010 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://cenaa.org/analysis/v4-countries-and-cooperation-in-defence-industry/>.

²⁸ MAJER, Marian, ed. *From bullets to supersonics: V4 on the brink of industrial cooperation: DAV4 III Expert Group Report*. Bratislava, Budapest, Warsaw: Central European Policy Institute, 2015, pp. 8. NAGY, Tomas A. *V4 Defence Cooperation: Great Ambitions But Limited Achievements*. *RUSI Newsbrief*, 2016, vol. 36, no. 6, pp. 3–5.

dokončení projektů. Příkladem může být participace ČR na společných projektech velkorážových zbraní a techniky, která substituují omezené kapacity tuzemských podniků (výjimkami jsou do určité míry společnosti ZVI, Zeveta Ammunition a Excalibur Army). Je-li však brána v potaz snaha o zapojení všech čtyř visegrádských partnerů, objevují se značné limity. Prvním problematickým aspektem je ten, že mimo i bilaterální kooperaci stojí Maďarsko, které doposud neparticipovalo ani na jednom zbrojním programu s některým ze států V4. Jedním z důvodů je dlouhodobý úpadek produkčních schopností, kde tato spolupráce probíhá – velkorážová munice, dělostřelectvo, obrněná vozidla. Druhým důvodem je narůstající odlišnost mezi obranným průmyslem Polska a ostatních států V4. Polsko jako takové nejenže rozlohou a armádou jasně předčí všechny ostatní státy V4, ale usiluje o co největší podíl domácích zbrojovek na výsledném produktu, což redukuje možnost výraznějšího zapojení ostatních visegrádských partnerů jako rovnocenných aktérů. Právě kroky polské strany jsou tak ostatními státy vnímány jako určující, což v kontextu zajištění bezpečnosti dodávek z domácích zdrojů působí značně limitujícím dojmem. Kooperace jako taková tedy vychází z iniciativ společností samotných.

Společné pořizování zbraní a vojenské techniky vytváří výhody, které jsou všeobecně známy – nižší pořizovací cena při odběru ve velkém množství, spolupráce při údržbě a servisu, synergie v rámci tréninkových aktivit, servisu a logistiky – nicméně tato oblast je na realizaci velmi obtížná, což dokazují i příklady jiných regionálních spoluprací.

Jednou z nich je Severská obranná spolupráce (Nordic Defence Cooperation – NORDEFECO), jejímiž členy jsou Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko, která je hodnocena jako nejintenzivnější obranná regionální spolupráce v Evropě. I v rámci takové spolupráce se až v roce 2016 začínají rýsovat první reálné kroky k realizaci společných nákupů. Tím je *Severská dohoda o společných nákupech* z května 2016 stanovující základní principy společných akvizic.²⁹

V případě V4 se spolupráci daří posilovat na úrovni koncepčních dokumentů, praktické hledisko však zůstává stále za očekáváním, což dokazují neúspěšné projekty společného nákupu radarů MADR či bojových vozidel pěchoty. Realistická vize budoucí spolupráce v oblasti společného vývoje či nákupu vojenské techniky a zbraňových systémů ve smyslu zapojení všech čtyř států V4 má tak jistá omezení. Důvodů je totiž několik – historicky neúspěšné pokusy o společné projekty, narůstající rozdílnost v přístupu Polska a ostatních států, ale také momentální bezpečnostní situace, která stále více do popředí dostává téma bezpečnosti dodávek a zajištění pokud možno co největšího množství produktů z domácích zdrojů.

Budoucími nadějnými sektory z hlediska možné spolupráce aspoň na minimální úrovni jsou bezpilotní prostředky, které právě v Maďarsku nabírají z hlediska produkce na síle. Druhou oblastí jsou ruční palné zbraně a to prostřednictvím České zbrojovky, která své výrobní kapacity rozšířila do Polska i na Slovensko. Další expanze je možná do Maďarska, které postrádá tuzemského masového výrobce ručních palných zbraní, kde by mohlo

²⁹ NORDBERG, Tommi. *Nordic Defence Materiel Agreement: Nordic Defence Industry Seminar COPA Arma WG* [online]. Helsinky: NORDEFECO, 2016 [cit. 2017-06-30]. Dostupné z: <http://www.nordefco.org/files/Design/NORDIC%20DEFENCE%20MATERIAL%20AGREEMENT%20WG%20symposium%2010th%20of%20May%202016.pdf>.

dojit k vytvoření česko-maďarského podniku (slovenský případ) či převedení části výroby na maďarského partnera – např. Haltech (polský případ). Při úspěšném výběrovém řízení by mohlo být následkem, že armády tří států V4 by mohly používat stejný typ ručních palných zbraní. V polském případě jsou využívány kapacity domácí zbrojovky Fabryka Broni “Łucznik, což naznačují i poslední nákupy. Uplatnění českého typu zbraní by tak bylo možné pouze v omezeném množství (např. pro speciální síly).

Třetí oblastí je velkorážová technika a munice, kde se spolupráce na úrovni tří států V4 již podařila, zapojení Maďarska však vážne z důvodu chybějících produkčních kapacit. Ve hře také zůstávají společné servisní, výcvikové a logistické projekty bojových letounů JAS-39 Gripen, o nichž momentálně uvažuje Slovensko, které by tak rozšířilo uživatele V4, jimiž jsou ČR a Maďarsko. Naopak nepravděpodobný se zdá projekt společného nákupu bojových vozidel pěchoty poté, co Polsko přistoupilo k vývoji vlastního vozidla a ČR směřuje k nákupu jednoho z typu zahraničních vozidel. Maďarsko a Slovensko zatím v tomto projektu nepokročilo k prokazatelným výsledkům.

Mechanismus společných nákupů však není ze strany států V4 příliš vítán ani v rámci iniciativ EU. Ta usiluje o snížení celkového poměru, kdy 80 % nákupů je realizováno na základě národních tendrů. Hlavní překážkou tohoto společného přístupu je velké množství zapojených aktérů (států), což má za následek nutnost harmonizace jednotlivých požadavků. Tím však narůstá časové hledisko, kdy se celý projekt neúměrně prodlužuje, ale také hledisko finanční (případy vývoje Eurofighter Typhoon či Airbus A400M). Ze strany menších zemí je tento postup také mnohdy vnímán optikou dominance velkých západoevropských zbrojních koncernů, které se tímto způsobem chtějí uplatnit na dosud nedotčených trzích.

Mnohem efektivnější a také osvědčenější tak zůstává úroveň spolupráce maximálně čtyř partnerů, kdy je na jednu stranu eliminována přílišná nákladnost zbraňových systémů při výrobě pouze jedním státem, na straně druhé je redukováno příliš mnoho odlišných představ o finálním produktu. Tento způsob, jenž se osvědčil v rámci některých zbrojních programů západoevropských partnerů (např. německo-nizozemský obrněný transportér Boxer, který si ve verzi BVP pořídila také Litva), však ve formátu V4 zůstává bez odezvy. To je dáno zejména zmíněnými nedostatky, jejichž nejvýraznějším zástupcem je nekonceptnost dokumentů, které buď nejsou aktuální, nebo ztrácí relevanci po několika měsících. Nestabilní proces plánování tak jakékoliv budoucí akvizice ve smyslu společné realizace posouvá do roviny neuskutečnitelného. S tím neoddělitelně souvisí také stabilita výdajů na obranu, jež jsou určujícím prvkem plánovaných akvizičních procesů.

EU, přesněji EDA by tak především měla sloužit jako hlavní koordinační orgán, který by kladl důraz na to, aby V4 jednala pokud možno v kooperaci a jako rovnocenný partner. Dosavadní projekty EU naznačují, že státy V4 jsou ochotny na nich aktivně participovat – např. participace ČR a Polska na nákupu munice pro přenosný protitankový systém Carl Gustaf z roku 2014 či projekt Multinárodní víceúčelové tankovací a přepravní letky (Multinational Multi Role Tanker Transport Fleet), na němž se podílí Maďarsko a Polsko (a dalších 7 členů EU + Norsko) – avšak nikoliv skrze tlaky ze strany této organizace, ale na bázi dobrovolné participace, která ke všem členům přistupuje stejným způsobem.

Zejména EU tak může být významným zbrojním rámcem pro spolupráci v rámci V4, a to za předpokladu, že se podaří harmonizovat unijní politiku, ale také přenést pozornost k menším a z hlediska zbrojního průmyslu méně vyspělým státům. Iniciativa *Pooling&Sharing* tak sice zdůrazňuje nutnost spolupráce a specializace, nicméně politické závazky zemí V4 z hlediska bezpečnosti dodávek naznačují, že státy si budou chtít ponechat pokud možno co nejvíce vlastních obranně-průmyslových schopností. Visegrádská skupina tak byla schopna z hlediska koncepčních dokumentů pokročit k větší vzájemné harmonizaci. Realnost projektů je však dána dohodami na úrovni společností, což omezuje jejich rozsah a také projektové zaměření. V4 tak může přistoupit k dalším krokům s cílem hlubší harmonizace – tvorba obranně-průmyslové strategie, strategie obranného výzkumu a vývoje či strategie společných akvizic – nicméně hlavní rozhodovací mechanismus zůstává v rukou států jako hlavních referenčních objektů. Jejich nezájem či nedostatečný zdrojový rámec mohou mít za následek neúspěšnost kooperačních projektů v jejich celé podobě.

O autorovi: **Mgr. Erik Jurásek**, narozen v roce 1992. Absolvent oboru Bezpečnostní a strategická studia Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně (2017). V roce 2016 absolvoval stáž v České zbrojovce a. s. Zaměřuje se zejména na oblast zbrojní a vojenské politiky evropských států a také jejich sektoru obranného průmyslu.

Jak citovat: JURÁSEK, Erik. Obranně-průmyslová spolupráce států V4 do roku 2016. *Vojenské rozhledy*. 2017, 26 (4), 69-78. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (online). Available at: www.vojen-skerozhledy.cz